

„Átmeneti” ifjúsági társadalom

A tanulmány célja:

1. A romániai magyar társadalmon belül az ún. ifjúsági korosztály mint társadalmi réteg mai helyzetének elemzése az alábbi megközelítésben:
  - e társadalmi réteg mai helyzetének előzményei, okai
  - a mai állapot legfontosabb jellemzői, az e társadalmi réteg közéleti képviselőit, illetve megszervezésére tett kísérletek jellemzése 1990-től máig
  - e társadalmi réteg várható mozgási irányai
2. Az elemzési szempontok alapján stratégiai természetű javaslatok megfogalmazása

A tanulmány munkaanyagként szolgálhat az ifjúsági társadalom helyzetével, animálásával kapcsolatos stratégia kialakításában¹. A tanulmány készítői vállalják, hogy igény szerint elvégzik a tanulmányban foglaltakkal kapcsolatos tisztázásokat, eleget tesznek a szakmai indoklás terén fölmerülő elvárásoknak.

Értelemszerűen nem vállalkoznak a tanulmányban foglaltak közéleti megjelenítésére, ami – pro vagy kontra vonatkozásban egyaránt – az ifjúsági társadalom sorsának alakításában érdekelt szervezetek és személyek hatáskörébe tartozik.

¹ A tanulmány az RMDSZ Ügyvezető Elnöksége Ifjúsági Főosztálya felkérésére készült 1995-ben.

(Megjegyzések:)

1. Az alábbi tanulmány többféle irányultságú társadalomelemzéseken alapul. Természetesen ez a szöveg csak a konklúziókat veszi számba. Néhány esetben zárójelben megadunk részletesebb kifejtéseket is. A hivatkozásokat és szakszövegben kötelező érvelések nagyobb részét a tanulmány jellege folytán elhagytuk. Ezek a szakmai és társadalomelemzési háttérinformációk az esedékes szakmai konzultációk keretében igény szerint bemutathatók.

2. A „Javaslatok”, illetve javaslatváltozatok kizárólag az első részben fölvezetett társadalomelemzés kapcsán megfogalmazható állításokat tartalmazzák, s természetesen nélkülöznek minden politikai, közéleti stb. szempontot.

3. A dőlt betűs szedés indoklásokat, elemzéseket tartalmaz.

I. Ifjúság a romániai magyar társadalomban:**A kiindulópont, amit nem lehet megkerülni**

Egyértelműnek látszik, hogy a romániai magyar társadalomban / a továbbiakban: a társadalomban/ a XX. század közepén a generációs kapcsolatokat egy olyan kulturális viselkedési modell szabályozta, amelyben a fiatalok elsősorban az öregebbektől tanulnak. Ebben a **tanulási folyamatban a felnőttek tudásához, illetve a felnőttek által birtokolt világhoz való fokozatos adaptálódás dominál.** Az, hogy az idősök mikor, milyen feltételek mellett, milyen szerepeket, pozíciókat engedtek át a fiataloknak, többnyire egyéni jellegű és a családi életvezetéshez kötődő jelenség. Fontosabb fordulatait ugyanakkor kollektív jellegű reprezentációk (ünnep, rítus, szokás) révén szentesítették.

Ami mindennek kapcsán lényeges: **ez a modell nem teremt az adott társadalmon belül olyan önálló ifjúsági teret, amelynek kezdeményező vagy megkérdőjelező szerepe lehetne az adott társadalmi szerkezet alakításában.** Mindaz, ami a fiatal korosztályhoz tartozik, az minden mozzanatában a társadalmi szerkezet működésének szerves részét alkotja – vagyis, **más megközelítésben: nem beszélhetünk sajátos ifjúsági térről. Kultúráról: a fiatalság ebben a társadalomban csupán életkor, és nem társadalmi állapot.**

(Ez a modell mindaddig egyértelműen domináns szerepben maradt, amíg az erőszakos szövetkezetesítés a hatvanas években ki nem iktatta az egyéni földtulajdont, s még azt megelőzően a hatalmi kényszer nem szorította korlátok közé általában a magántulajdont. A megszokott életvezetés strukturális kereteinek széttörésére tett hatalmi kísérlet módosította a megszokott kulturális minták érvényességi körét, megjelenítési módját. Ezek között természetesen módosult a generációs kapcsolat jellege is.)

A közvetlen előzmény: a szocializmus

A hatvanas-hetvenes éveket egyértelműen az adott családi keretből való **kilépések nagy száma** uralta. Esetünkben kilépésnek nevezzük azokat a jelenségeket, amelyek mögött húzódhat: fizikai mobilitás / faluról városra /, társadalmi mobilitás / paraszti családból el..., esetleg: munkáscsaládból el fennebb.../, vagy egyszerűen időleges fizikai távollét, „szerencsét próbálás”.

(Ebben a periódusban fiatalok nagy többsége megkísérelte a lokális társadalomból való kilépést, részben a fizikai eltávolodás, részben a körvonalazódó új életvezetési modell követése révén. Az anyagi bázisuktól részben megfosztott városi és falusi családok az új helyzetben biztonságos életpályát ígérő iskolák, a korábban nem is ismert szakmák, munkahelyek felé próbálták irányítani a fiatalokat.)

A kilépéseket a társadalomnak tudomásul kellett vennie. Ennek legfontosabb folyománya: ebben a társadalomban is megjelent a látszólag önálló ifjúsági tér, ifjúsági magatartás (öltözet, zene, hajviselet stb.). A kérdés, hogy mindez mennyire volt autonóm, mennyire volt külön világ? Ez a kérdés roppant lényeges, mert ez a korszak „termelte” a mai középkorú szülőket.

Az új helyzetet, a látszólag autonóm ifjúsági tér, ifjúsági társadalom megjelenését a társadalom a következőképpen kezelte: **a kilépésre vállalkozó fiatalokat a társadalom két, egymástól jól elhatárolt csoportba sorolta.**

Általában egyértelmű az, hogy ki fog véglegesen kilépni, ki lesz az, aki nem csupán térben távolodik el, hanem akinek vállalandó életformája eleve kizárja a csoport világába való újbóli beilleszkedést. Ilyenek azok, akik értelmiségi pályákra készülnek, vagy olyan

különleges szakmát választanak, amely végérvényesen eltávolítja őket az idősebbek életformájától. Kevesebben vannak és kivételezettek. Ők már az ifjúsági kultúrából azt vesznek át, amit akarnak, hiszen ők egészen biztosan „mások” lesznek.

A népesebb csoport, a kilépést választók nagyobb hányada sokkal kisebb mértékben élhet az ifjúsági kultúra elemeivel. A társadalom szerint kilépésük nem teljesen bizonyos, térben nem lesz igazán távoli, nem feltétlenül végleges, és mindenképpen várható, hogy a kibocsátó közösséggel, ezen belül a családdal, illetve a közösség és a család által megtestesített életvezetési gyakorlattal a kilépő továbbra is szoros kapcsolatban fog maradni.

A társadalmi reprodukciós gyakorlatnak ez a kettős szintje igen fontos jelenség, és messzemenő konzekvenciái vannak. Ez a reprodukciós gyakorlat jelentős szerepet vállal abban, hogy a romániai magyar társadalomra általában jellemző kétpólusú társadalmi berendezkedést (fent/lent) újratermelje és legitimálja. Aki várhatóan az elit, a „fent” tagja lesz, az már a képzés időszakában kialakíthat egy, a lokális közösség életvitelétől eltérő vagy akár azzal szemben álló gyakorlatot, mi több, maga a közösség szorgalmazza a távolság növelését. A szintén kilépő, de föltehetően nem véglegesen eltávolodók számára azonban csak ellenőrzött/szabályozott eltávolodást tesz lehetővé.

*(A kilépésre vállalkozó fiatalok két csoportját eltérő mértékben befolyásolja az **anyag**i erőforrások fölhasználása révén történő szabályozás. A család mindkét esetben jelentős anyagi terheket vállal. Eltérés van viszont a célok rendszerében, valamint az anyagi erőforrások fölhasználási módjában.*

Az elitpályákra készülők esetében az erőforrások fölhasználását nem a család tervezi meg, hanem az folyamatosan adaptálódik a fölmerülő igényekhez. Ha egyszer a család eldöntötte, hogy finanszírozza a fiatal elitpályára kerülését vagy általában a végleges kilépést, s ez az út sikeresnek mutatkozik, akkor folyamatosan kielégítik a választott mobilitási pálya által diktált igényeket, illetve az ehhez kapcsolt, a falu értékrendje által igazolható személyes igényeket is (öltözet, presztízsértékű tárgyak vásárlása, kirándulás stb.). Ennek a kiszolgáló jellegű támogatási gyakorlatnak nincs előre kiszámítható rendje, s nincsen pontos időhatára sem, kitolódhat az egyetem elvégzése utáni időszakra is. A támogatás mértéke és formája rendszerint a család belügye marad, a környezet rendszerint csak

utólag, vagy a fiatal családtag megjelenése, magatartása nyomán alkot fogalmat a támogatás formájáról.

*A kilépést választó nagyobb csoport esetében az anyagi támogatás mértékét és formáját végig a család tartja kézben. Ez ugyanis nem csak az iskoláztatás költségeinek fedezésére irányul, hanem a fiatal elhelyezkedését biztosító kapcsolatok kiépítésére/fenntartására, s ugyanakkor a családalapításhoz szükséges javak megszerzésére is. Ha a fiatal nem eleve elítélő pályára megy, akkor a család jogot formál arra, hogy majdani életvezetésének kereteit előre megteremtse, mégpedig olyan modell alapján, amely szerkezetében lehetőleg egy az egyben utánozza a felnőttek mintáit. Ez esetben a felnőttek számára egyértelmű, hogy a fiatal a családalapítás után elérhető fizikai közelségben marad (legfeljebb a közeli városba költözik be), s nem távolodik el alapvetően a szülők által képviselt életmódtól sem. Ez a meggyőződés igazolja a nagy anyagi ráfordítást, amelynek bevallott célja a fiatal családtag **életpályájának maximális be-, illetve túlbiztosítása**. Ez a felhalmozási/támogatási gyakorlat természetesen a fiatal családtag tudtával, sokszor aktív közreműködésével folyik, s ezért **nem jelent meglepetést, hogy az iskolát elvégző, családot alapító fiatal egyik napról a másikra búcsút mond az ún. ifjúsági kultúrának, és a kész kereteket (hálózati tőke, lakás, lakberendezés, az időszakos hazajárás és segítség rendszere, a további szülői adományok stb.) elfogadva szülei életmódját termeli újra, igen csekély szerkezeti eltérésekkel.***

Következtetésként azt mondhatjuk, hogy:

1.

Az elmúlt harminc évben az ifjúsági kultúra megjelenő elemei (zene, öltözet, mozgalmak, stb.) nem képesek kulturális autonómiát nyújtani a fiataloknak: **ha megjelennek, akkor megmaradnak az eszköz szintjén**. A házasodás után nyomtalanul eltűnnek, a családot alapítók világában a trapéz nadrágot fölvaltja a konfekció vagy a falusi mérték szerint készített öltöny, a beatzenét a műdal, a reklámszatyrot az akatáska.

2.

Bár ezt a hiányt gyakran a szocialista államhatalom nyakába szokás varrni, a társadalom működési módja miatt nem alakulhattak ki olyan helyek, amelyeket az ifjúsági kultúra elemei uralnának. A diszkrétoknak is csak az iskola adott alkalmanként otthont, egészen a

nyolcvanas évekig. Nem voltak klubok, önálló közös tevékenységek.

(Ennek a társadalmi jelenségnek a következtében – és nem a tudásátadás, társadalmi mobilitás színhelyeként – rendkívüli módon fölértékelődött az iskola, mint az egyetlen igazán védett tartózkodási és találkozási hely, illetve az ingázó buszok és vonatok, mint a fiatalok által intenzíven beélt saját terek. A fiatalok a falu világán kívül próbáltak bár átmeneti jelleggel saját tereket létrehozni, viszonylag kevés sikerrel.)

3.

A fiatalok eszközként élhettek az ifjúsági kultúra elemeivel, de azok nem állhattak össze olyan autonóm kulturális térré, amelynek tényleges szocializációs funkciója lehetett volna. Ezt jól mutatja az a jelenség, hogy a családalapítás után nagyobb részük a szülők életvezetési mintáit igyekezett követni. Ugyanakkor a legfontosabb szocializációs periódusban gyakorlatilag alig volt személyes találkozási felület szülő és fiatal között (mint láttuk, az ifjúsági kultúra elemeinek használatát is közösségi jellegű normák szabályozták). A család három-négy tagja hetente változó, a közös munkát, az együttlétet gyakorlatilag teljesen kiiktató időbeosztás szerint élt. Ezért a serdülőkor éveiben e társadalom családjainak többségében nem játszódott le az életvezetési minták közös gyakorlat révén való átadása.

Az 1960-as évektől kialakuló, fiatalok és a felnőttek közötti generációs viszonyt hordozó új társadalmi szerződés lényege: az **átmeneti jelleg**. A társadalom engedett a kívülről érkező nyomásnak, s a generációs viszonyt részlegesen újradefiniálta. Saját világában megtúrta az ifjúsági kultúra elemeit, de csak eszközként. Ez az engedmény erőteljes kettős ellenőrzéssel párosult (szerkezeti ellenőrzés, a mindennapi életvezetésben mutatkozó permanens beleszólás, szabályozás).

A társadalom engedmények és szabályozások kettős erőterében így próbálta szerkezetileg stabilizálni, korlátok között tartani a generációs kapcsolat változását. Ez a stabilizációs célzatú gyakorlat a szabályozó társadalom szemszögéből végül is sikeresnek bizonyult, hiszen **ezekben a lokális és regionális társadalmakban 1990-ig nem alakulhattak ki alternatív ifjúsági „világok”, vagy amennyiben kialakultak, nem tudtak érdemleges társadalmi relevanciára szert tenni.**

Bár a felszínen látszólag sok minden változott az 1989-es változást megelőző harminc évben, **a generációs kapcsolat legfontosabb komponense, a /generáció/váltási gyakorlat szerkezete stabil maradt.** Mindebben közrejátszott a romániai szocializmus nyolcvanas évekbeli alakulása is: a fejlesztési elképzelések visszafogása jelentősen csökkentette a végleges kilépési esélyeket, s ez az országos restriktív politika a társadalom „felnőtt mintáinak” érvényességét igazolta, hiszen minden fiatal számára az egyetlen célszerű választásnak a szülők közelében való maradás, a lokális társadalmi szabályozás kereteinek elfogadása bizonyult.

Más kérdés az, hogy mennyiben nevezhető sikeresnek a stabilizációs igyekezet a fiatalok szemszögéből. **Az ekkor felnövő fiatalok sajátos vákuumhelyzetbe kerültek. Nem éltek át igazán az ifjúsági kultúrát sem, de nem sajátították el a szülők életvezetési gyakorlatát sem.** Mindkettőt közletről látták, de nem éltek. Ez a **szocializációs vákuum** igazán nem érintette őket, mert a szülők részéről jelentkező maximális be-, illetve túlbiztosítás pályára állította őket. A kérdés az, hogy mit tesz ez a szocializáción át nem esett réteg a már tinédzserkorba kerülő saját gyerekeivel.

A „megjátszott ifjúsági kultúra” kiiktatódása után, a felnőtt minták ismeretének hiányában gyakorlatilag egy egész generáció van olyan vákuumhelyzetben, amelyet egyfelől az otthoni kibocsátó közelettől való permanens függés, másfelől pedig a saját életvezetés tervezésében mutatkozó tehetetlenség jellemez. Ma ez a réteg 30–40 éves. Életvezetési gyakorlatának minden fontosabb mozzanatában magán hordja a felvázolt felemás, átmeneti szocializációnak a nyomait: gazdasági tervezésben, képzettségi szintben, fogyasztási kultúrában, gyereknevelési gyakorlatban és más területeken. Ennek az „átmeneti rétegnek” a kialakulása jelentős mértékben meghatározta a fiatal korosztály 1989 utáni helyzetét.

Az 1989 utáni helyzet

Az 1989 utáni öt év több vonatkozásban fordulatot hozott a régió fiatal korosztálya számára. Míg korábban a képzésre/ iskolázásra, tanulásra/ kapott lehetőség időbeli és társadalmi kiterjedése pontosan körülhatároltnak tűnt, s ugyanígy egyértelmű volt a társadalmi szerkezetnek az ifjúságra gyakorolt szabályozó szerepe is, ezek a magától értetődések főlészámolódtak, vagy legalábbis megkérdőjeleződtek. A generációs viszony több ponton átalakult, bár

ezeket a változásokat a felnőtt társadalom igyekszik eltakarni.

1.

Az a réteg, amely a hatvanas/hetvenes években volt fiatal, ma határozottan az idősebb korosztály életvezetési gyakorlata irányába mozdul el. Ez a réteg nem nevelődött bele az adott mintákba, ez azonban csak növeli az igazodási kényszert. A tényleges vagy fenyegető munkanélküliség, a földtulajdon visszaállítása, az idősebb korosztály morális és diszkurzív győzelme („Na ,ugye, megmondtuk, hogy a kommunizmus nem jó!’”) mind-mind a korábbi életformákhoz való visszatérést igazolja. Ez a réteg ma mintegy erősíti az 50–60 évesek rehabilitációs, restaurációs igyekezetét, amely a gazdálkodási gyakorlattól az időbeosztásig, a beszédmódtól a családon belüli Kapcsolatokig szinte mindenre kiterjed. Ez az **erős restaurációs, rehabilitációs igyekezet**, amely egyértelműen a szocializmus (falun egyértelműen a kollektivizálás) előtti életforma, életvezetési gyakorlat átmeneti fölerősödését eredményezi, a fiatalok számára erős társadalmi kontextust képez, amelyet egyszerűen nem lehet nem létezőnek tekinteni. **Az idős, illetve a középgeneráció között létrejött ösztönös „szövettség” a generációs kapcsolatok terén is restaurációs gesztusokat tesz, a korábban nyújtott képzési és kilépési időszak lerövidítésére, az ifjúságnak korábban adott tér visszafoglalására törekszik.**

2.

Ebben a társadalmi kontextusban a felnőtt társadalom még határozottabban igyekszik kézbe venni és irányítani a fiatalok életútjának alakulását, mint korábban. Az elit és a nem-elit csoport kezelési módja még határozottabban elkülönül egymástól. Az idő rövidebb, az eljárások egyértelműbbek, a szándék nyilvánvalóbb. Az elitpályára készülők még nagyobb szabadságot kapnak, a nem elit pályára készülők pedig határozottabb szabályozás alá esnek. A nem-elit pályára készülőkénél az iskola szerepe csökken, hiszen a diploma már nem jelent munkahelyet. A szülők sokkal nagyobb erőfeszítéseket tesznek mind anyagi téren, mind a kapcsolatok építése/fenntartása terén, hogy a család soros fiatal tagjának a munkahelyet, a családalapításhoz szükséges feltételeket biztosítsák. Ha egy fiatalnak nem áll szándékában és módjában eleve kilépni a család kereteiből, akkor egy idő után mindez már lehetetlen..

Szülő és gyerek között szinte nagycsalád-típusú kooperációs formák szövevénye alakul ki.

Mindez azonban már nem terjed ki minden fiatalra. Sok esetben

az anyagi feltételek hiányoznak ehhez, más esetekben a szülők nem ismerik jól (mert nem tanulták) a túlbiztosítás technikáját, s a fiatal eltávolodik a családtól. A felnőttek részéről azonban a befolyásolási, bebiztosítási szándék nagyon erős, mindent megtesznek azért, hogy a fiatal családtag életútja legyen bebiztosítva.

(Szólni kell a fiatal korosztály egy bizonyos rétegének – a falusi fiataloknak – az elmúlt öt évben történt gyökeres és jelentős következményekkel járó perspektíva-váltásáról. Ez a számszerűen jelentős réteg fokozatosan kiszorult/ vagy kilépett a mobilitás csatornáiból. A jelenben és a közeli jövőben nemhogy értelmiségiek és városiak, de ingázó szakmunkások is sokkal kevesebben lesznek az elmúlt néhány évben falusi iskolákban nyolcadik osztályt végzett vagy a mai faluban iskolába járó fiatalokból. Ezért fel sem merül, hogy a városokban létező vagy ezután kialakuló ifjúsági terekbe ők is bekerüljenek. Vagy otthon, a faluban hozzák létre maguknak ezeket a tereket (ami elég valószínűtlen) – vagy kimaradnak minden újító jellegű folyamatból.

A kilépés/kiszorulás okai közül három fontosabbat említünk meg:

a. 1990 elejétől rohamosan csökkent a falusi iskolákban a tanítás szakmai színvonala. A városra távozott (pedig azelőtt helyben már letelepedett!) tanerők helyét érettségi diplomával tanítók, ingázók foglalták el. Szétesetek a tanári közösségek; kivételes lett a fegyvelmezett, következetes munka. A végzés utáni további karrier egyre kevésbé alapozódhatott az iskolai munkára.

b. A falusi családok visszakapták földbirtokaikat. A gazdálkodó családban egyik pillanatról a másikra szükségessé vált munkaerő egy részét a gyerekek kellett, hogy biztosítsák. Amennyiben a felnőttek munkanélküliek lettek, általában nem vállalták át a gyerektől a munkavégzést, hanem a családi gazdálkodás kibővítését (pl. több állat tartását) választották. Ezzel egyszerre a családi gazdálkodásban használták – és ebbe a gazdálkodásba mint életformába belenevelték a fiatalot. Emögött pedig ott állt a

c. Az 1990 után fokozatosan a falusi társadalmat uralmába kerítő gondolkodás- és magatartásmód: egy távolabbi (kollektivizálás előtti) múlthoz kötött, azt restauráló jelen- és jövő-elképzelés. Eszerint: a gyerekeknek igenis helye van falun, a család felnőtt tagjai mellett mint a család gazdálkodó hagyományainak (egykori

gazdálkodói identitásának) a folytatójára. A fiataloknak az idősebbek által elképzelt hagyománytól (identitástól) való elfordulása nem megengedett. Mindent meg kell tenni, hogy anyagi (a családalapítást segítő) és szimbolikus (pozíció-szerző, a helyi felnőtt társadalomba integráló) eszközökkel ezt a világlátást elfogadtassák a fiatalokkal.

Mindebből következik, hogy az ifjúsági társadalom nagy tömegét kitevő falusi fiatalok esetében speciális stratégiára, sajátos módszertanra van szükség – amennyiben az ifjúsági mozgalmak elveiket akár csak eljuttatni, megértetni és elfogadtatni akarják ezzel a réteggel (nem is beszélve arról, ha őket is be akarják kapcsolni tevékenységeikbe).

3.

A másik póluson az ifjúsági kultúra elemeinek soha nem tapasztalt gyarapodása tapasztalható. Tévéműsorok, videokazetták, képeslapok, magnókazetták, ruhák, könyvek, utazások sokasága jelenti a mindennapi, szinte áttekinthetetlen kínálatot. A lokális társadalom számára mindez már nem ellenőrizhető, használatuk nem szorítható normatív keretek közé.

A meglepően nagy kínálat azt eredményezte, hogy a társadalmi térben egyik napról a másikra megjelentek „a fiatalok”, akik az ifjúsági kultúra felvett jegyei alapján már nem azonosíthatók (elit – nem elit, otthonmaradók – kilépők).

Ez a helyzet a helyi közösségek szemszögéből már nem kezelhető. Egyelőre úgy reagálja le, hogy igyekszik nem venni tudomást róla, igyekszik úgy tenni, mintha nem is lenne. További bonyodalmakat jelent az, hogy megjelentek az ifjúság saját terei, amelyek egyelőre csak szabadidő-, illetve fogyasztási terek, de ebben a minőségükben is már különálló, a lokális társadalmak nyilvánosság-szerkezetéről fokozatosan leszakadó autonóm terek. Akik itt rendszeresen megjelennek, azok felett a felnőtt társadalom már nem uralkodik teljes mértékben. Ezek a térfoglalások azonban még esetlegesek, s mivel többnyire nem saját szervezeteknek adnak helyet, hanem csak fogyasztásnak, a lokális társadalom szemében inkább devianciának minősülnek, mintsem társadalmi érvényességgel bíró, komolyan veendő alternatív mikrovilágoknak.

4. **Önálló szervezetek azonban csak ritkán épülnek ki**, ha igen, akkor ahány, annyiféle, és mindenik alkalmi jelenség.

A kialakuló szervezeteket többnyire az elitpályára készülő fiatalok hozzák létre (diáktanácsok, ifjúsági politikai szervezetek, szerkesztőségek stb.), ezek jobbára az iskolai intézményi struktúrákat használják ki, vagy egyenesen a felnőtt elit utánzására vállalkoznak. Kapcsolatuk a nem-elit pályára készülő fiatalokkal nincsen, nem mozgalmi jellegűek, hanem jobbára a „legelitebb” tagok karrier igényét szolgálják ki.

Itt tulajdonképpen arról a széles körben ismert modelltől van szó, amikor az elit sikeresen lép fel a nemzedék (a fiatal generáció) nevében, anélkül, hogy a képviselt rétegnek beleszólási esélye lenne az elit játékába. Ez alapvetően ideologikus kezelést jelent (ti. „a tömeg nem csinálja ezt vagy azt, nem jól viselkedik, nem kell neki, amit adni akarunk” stb.)

5. A korábban is ismert elit-nem elit tagolódás utóbbi pólusán, a nem eliten belül megjelenik egy erőteljes **új demarkációs vonal**. A nem-elit pályára készülő körében egyre határozottabban elkülönülnek azok, akiket (1) a családi szerkezet vagy a lokális közösség szerkezete a választandó életút kijelölése révén „fogva tart” (munkahelyszerzés a szülői kapcsolatszerkezeten keresztül, a szülők által felkínált családalapítási keretek elfogadása, illetve annak elfogadása, hogy a szülőkkel együtt kell dolgozni ezeknek a kereteknek a megteremtéséért), és azok, (2) akik egyre inkább kiesnek e szerkezetek hatásköréből. Ez utóbbiak azok közül kerülnek ki, akiknek a szülei ma nem tudnak azonnal kész megoldást nyújtani, és azok, akik nem vállalják a szülőkkel való kooperációt a családalapításhoz szükséges keretek közös megteremtése érdekében

Egyelőre nehéz megjósolni, hogy milyen pályákat futnak majd be a kimaradók. Nyilvánvaló, hogy rá lesznek kényszerítve a mobilitásra. Kérdés, hogy hányan lesznek közülük az egzisztencia teremtők, a self made man-ek – és hányan a deviánsok (narkósok, bűnözők).

Számuk egyre nő, de pillanatnyilag még nem jelentkeznek csoportként a fiatal generáción belül sem. Ma ez az egyre bővülő csoport a „homályos ablak”, a fiatalság „láthatatlan” része. Az a rész, amely ha megjelenik a társadalmi térben, már nem a felnőtt

társadalom függvénye lesz, hanem egy alternatív erő. A kérdés csupán az, hogy e társadalom – és nem társadalomfölötti elit – társadalmi terében megjelenik-e, vagy elmegy, fölszívódik. A mai társadalmi folyamatok ismeretében a második változat sem valószínűtlen. A kérdés megválaszolásához azonban e „láthatatlan” réteg módszeres vizsgálatára lenne szükség.

Néhány következtetés az ifjúsági társadalom általános beállítódásaival kapcsolatban

a.

Részint a generációs kapcsolat stabilizálásának még mindig működő igénye, részint pedig a régió szűkös erőforráskészlete miatt arra a következtetésre juthatunk, hogy **a vizsgált régióban az elkövetkező években sem számíthatunk az ifjúság autonóm társadalmi terének kialakulására.** Ezt úgy is megfogalmazhatjuk, hogy az ún. ifjúsági kultúra eljut ide, de nem lesz tér arra, hogy önálló és erős helyi szervezeteket alakítson ki magának. **Fogyasztóként és egyénként fognak a fiatalok kapcsolódni a kívülről érkező, távol artikulálódó ifjúsági kultúrához, anélkül, hogy létrehoznák a helyi, önálló életre képes artikulációkat.**

Ezt az egyedi, vagy jobb esetben kiscsoportos viszonylást sokkal inkább a majdani kilépés vágya fogja szabályozni, és sokkal kevésbé valamely kisebb-nagyobb kiterjedésű helyi szervezet.

b.

A következő években minden jel szerint felerősödik az a tendencia, hogy a fiatalok elit-rétegéhez tartozók a felnőtt mintákhoz való egyedi közeledést tekintik legfontosabb célkitűzésüknek.

A szervezetek vezetői, az akciók kezdeményezői, a csoportok hangadói az egyéni karrierjük építését fontosabbnak fogják tartani, mint a szervezetépítést, vagy a felnőtt szervezetekkel való szembenállás menedzselését, illetve megjelenítését. **A fiatalok körében az elit elitje a megszerzett szimbolikus és szervezeti hatalmat elsősorban a felnőtt mintákhoz való egyéni igazodás szolgálatába állítja, ezért számukra a felnőtt struktúrákkal való találkozás alkalmai (szervezeti kapcsolatok, tárgyalások, tanácskozások stb.) sokkal fontosabbak lesznek, mint a szervezetépítés mindennapi apró feladatai.**

c.

A felnőttek által létrehozott és birtokolt szervezetek átalakulása, vezetőinek cseréje hosszán elhúzódó és konfliktusmentes folyamatnak ígérkezik. Nem alakulnak ki olyan erős ifjúsági tömbök, amelyek társadalmi súlyuk révén juttatnak a felnőtt szervezetbe egy-egy képviselőt, hanem a felnőtt szervezetek válogatnak igényeik szerint a hozzájuk alkalmazkodni kívánó önjelölt fiatalok között. Ennek eredménye pedig a kiszolgáltatottság: az, hogy továbbra sem helyi erők fogják ösztönözni a változásokat, hanem – legfeljebb – a kívülről érkezők.

II. Stratégiai jellegű javaslatok

Az itt következő fejezet azok számára készült, akiknek társadalmi pozíciójuk lehetővé teszi azt, hogy a tervezés, a szervezés szintjén foglalkozzanak az ifjúság mint társadalmi réteg tág értelemben felfogott menedzselésének, "alakításának" kérdésével.

Az itt következő megállapítások és javaslatok alapját kettős társadalomkutatói ismeretanyag képezi: (1) az ifjúság mint társadalmi réteg mai helyzetéről, mozgásáról alkotott értelmezés, valamint (2) az ifjúság számára kontextust jelentő romániai magyar társadalom működésére vonatkozó ismeretek.

Kiindulópont: A pozícióban lévőknek első lépésben el kell dönteniük azt, hogy:

1. Elfogadják-e a fent-lent, elit-társadalom kettőséget mint társadalmi tényként az ifjúságon belül is! (Mondanivalónk nem releváns azok számára, akik elutasítják ezt az állítást).

Azok számára van mondanivalónk, akik ezt a tényt elfogadják, s ezzel együtt természetesen azt is, hogy akik pozícióban vannak (és ezt a tanulmányt olvassák), azok egyértelműen a fenthez, az elithez tartoznak.

2. Mint elit, kívánnak-e érdemben foglalkozni a lenti társadalom kérdéseivel? Amennyiben továbbra is az elmúlt évek gyakorlatát kívánják követni, az ifjúság szervezése, az ifjúság nemzedéki szerveződése címén továbbra is csak az elit érdekeinek megjelenítésére, az ezen belül artikulálódó egyéni érdekek futtatására kívánnak törekedni, akkor az eddig követett stratégia

megváltoztatására nincs szükség.

Azok számára, akik (1) ma döntési/tervezési/képviselési pozícióban vannak, (2) elfogadják a fent-lent kettősséget az ifjúságon belül mint társadalmi tény és (3) e tényt elfogadva tevélegesen kívánnak foglalkozni az ifjúság mint társadalom egészével, azok számára az alábbi stratégiai alapelveket fogalmazhatjuk meg:

(Megj: az ifjúsági elit intézményeinek működését alapul véve úgy látjuk, hogy a lenti társadalommal való rendszeres foglalkozáshoz a szó szoros értelmében vett stratégiaváltásra van szükség. Az alábbiakban ennek kivitelezhető elemeit adjuk meg.)

1.

A romániai magyar társadalmon belül **a működési alapegység még mindig a lokalitás, esetleg a kisebb régió.** Ez az ifjúsági társadalmon belül is így van. A hatékony tervezésnek indulásképpen lokálisnak vagy regionálisnak kell lennie.

Szinte azt lehet mondani, hogy **a lenti társadalom szemszögéből csak az átlátható, érzékelhető lokális kiterjedésű cselekvéseknek van társadalmi értelme.** A globális, átfogó, országos struktúráknak még egy ideig nincs esélyük a működésre, csak művileg lehet életben tartani őket. Ezért szerepüket és fontosságukat e szerint kell megítélni. Ha egy szerkezet annyit ér, amennyi eredményt hoz, akkor a globális szerkezetekbe és tervezési modellekbe ma csak igen csekély mértékben érdemes befektetni.

2.

A romániai magyar társadalom s ezen belül az ifjúsági társadalom is még mindig döntő mértékben **„mintakövető társadalom”.** Ami egyik helyen történik, az húzóerőt jelent a szomszéd számára. De: csak akkor, ha ez a történés a szomszéd számára jelentős társadalmi érvényességgel bír.

Mindez azt jelenti, hogy le lehet mondani a mindent átfogó, mindenkit érintő nagy átalakítási, befolyásolási tervekről. **Az „erős pontok” kiválasztása és felfuttatása a hatékony stratégia.** Feltéve, ha ezek valóban erős pontok, nem csupán a létrehozók, hanem a lenti társadalom szemében is. **A működő erős pontok generáló ereje** olyan potenciál, amelynek igénybevételével sok idő, pénz, energia

takarítható meg. Csupán a potenciális erős pontokat kell megtalálni és fölfuttatni (nem rátelepedni).

3.

Az első fejezetben bemutatott elemzés azt mutatja, hogy az ifjúsági társadalom önnön erejéből nem fog saját autonóm tereket, saját autonóm formákat egyelőre kialakítani. Régiókban a felnőtt világ túl erős, a fiatalok közül csak az elitnek ad helyet, s annak is csak egyénként és csak akkor, amennyiben a felnőtt világhoz való adaptálódást választja.

Ezért: A saját autonóm terek azonnali kialakításának igénye helyett **célszerű előtérbe helyezni a létező felnőtt terek alkalmas részeinek használatát, használat révén való fokozatos kisajátítását.**

(Mindez nem tévesztendő össze a fogyasztói kultúra által felkínált ifjúsági terek kialakulásával, amelyekre ma van példa, de ezek sem nem ifjúságiak, sem nem autonómok).

(A társadalmi tér elfoglalásának módszere a periodikusan ismétlődő rendszeres használat. Ma az iskola, az egyház mint intézmény szerkezete, a települések fizikai tere sok ponton elfoglalható és beélhető. Csupán térben és időben jól körülhatárolható, ismételten lejátszható ötletek kellene. Természetesen, kellene az elit önmaga futtatására fölhasznált erőforrásainak egy töredéke.)

Ma az ifjúsági elit ennek az ellenkezőjét teszi.

4.

Ma az ifjúsági elit kitalál terveket, ötleteket, rendezvényeket stb. A lenti társadalommal való foglalkozás alapelve az, hogy **fölfedezni kell a létező vagy potenciális helyi, kisléptékű, nagy társadalmi érvényességgel bíró helyi eseményeket.** Minden látszat ellenére még ma is sok ilyen van, bár számuk csökken. Nagyrésztük torzóban vagy ötlet szintjén marad, hiányzik hozzá a minimális pénz, vagy információ vagy egyszerűen nincs az ötletnek belső forrásból biztosítható legitimitása.

Ezzel azt kívánjuk hangsúlyozni, hogy a „**kisléptékű események kisléptékű támogatása**” az a **stratégiai alapelv, amelynek követése a lenti társadalmat egyáltalán megérinthesi.** Mégpedig azért, hogy a lenti dolgoknak legitimitást ad. (Természetesen az elit nem szokott ilyent tenni.)

5.

A kisléptékű lokális események támogatása, az erős pontok fölfuttatása az egyetlen garancia arra, hogy az elit konstruktív utánpótlást kapjon. Olyan utánpótlást, amely (1) gyakorlati érzékkel is rendelkezik, (2) mögötte már saját termelésű autonóm tér van, akármilyen kicsi is legyen az, és (3) amely nem törekszik azonnal és minden áron a felnőtt világ utánzására vagy a felnőtt világba való beépülésre. A mai elit „korrupt” abban az értelemben, hogy szerkezetépítéseiben is a felnőtt világ modelljeit követi. Más beállítódású, **nem „korrupt” ifjúsági elit csak ténylegesen működő „erős pontokból”, részlegesen autonóm ifjúsági terekből jöhet.** (Az elit által kialakított és művileg fenntartott szerkezet nem „erős pont”).

6.

Nagyon fontosnak tartjuk kiemelni: a mai társadalmi mozgások fokozódó mértékben nehezítik a lenti társadalommal való foglalkozást. Ez a társadalom az ifjúság számára is egyre inkább az egyéni megoldásokat helyezi előtérbe. A társadalom működése tendenciájában az autonóm ifjúsági terek kialakulása ellenében hat. Ahogy az idő telik, egyre nehezebb lesz megoldani a lenti társadalommal való foglalkozást.

Ezért: **a pozícióban lévő elit számára a választás vagy-vagy jellegű.** Éspedig: Ha komolyan kíván foglalkozni a lenti társadalommal, akkor ez teljes stratégiaváltást, komoly erőfeszítést, jelentős befektetést igényel. Ha pedig csak ímmel-ámmal, a retorika szintjén foglalkozik ezzel a kérdéssel, akkor jobb, ha egyáltalán nem fecsérel erre energiát, és minél hamarabb igyekszik bejutni a felnőtt elitbe, mert a közösségi képviselő és a köz nevében való szervezés/cselekvés hamis volta egyre nyilvánvalóbb lesz. A rövidesen komolyodó politikai mezőben az elit mai burokok-szervezetei nem maradnak talpon.

7.

A létező elit szerkezetek biznisz-jellege nemcsak politikai/közéleti értelemben erős, hanem gazdasági értelemben is. A fölhasznált erőforrások kisléptékű klikkeket támogatnak. Ez a maga során természetes (ti. a szimbolikus hatalom gazdasági hatalommá való konvertálása). De: akik a bizniszt erőltetik, azok egy illúziót is képviselnek. Éspedig azt, hogy az ifjúsági szerkezetek mezében formálódó biznisz centerek az ifjúsági társadalom érdekeit szolgálják.

Ez a nézet esetleg hamis, de nem ez a lényeg. A lényeg az, hogy **stratégiailag a profitorientált szervezetek sosem támogatják a lenti társadalom szerveződését.** Vagyis: amennyiben a pozícióban lévő ifjúsági elit a lenti társadalom szervezését komolyan gondolja, akkor ezt csak „kiszolgáló”, szolgáltató típusú szervezeti keretekben lehet elgondolni. Aminek persze van gazdasági vetülete is, de semmiképpen sem az elsődleges tőkefelhalmozás vadkapitalista szabályai szerint működik.

8.

A lenti társadalom mozgatása nem oldható meg sikeresen annak a kompetenciának az igénybevétele nélkül, amelyet a társadalomszervezés terén az elmúlt évtizedek (máshol például a skandináv államokban) felhalmoztak. E tudás összeszedése és terjesztése az elit mai kiadásaihoz mérten igen olcsó.

S természetesen hasznosnak mutatkozna az ifjúsági társadalomra irányuló, nem csupán statisztikai táblázatokat produkáló társadalomkutatás eredményeinek figyelembevétele. (Más, a mienkhez hasonló régiókban sok tanulságos alapkutatás történt, reméljük, hogy régióinkban is beindulhatnak hasonló elemzések).